

NIEDOSKONAŁA GLOBALIZACJA

Czy światowy system gospodarczy
wymaga gruntownych reform?

Księga jubileuszowa
Profesora
WŁODZIMIERZA
SIWIŃSKIEGO

NIEDOSKONAŁA GLOBALIZACJA

NIEDOSKONAŁA GLOBALIZACJA

Czy światowy system gospodarczy
wymaga gruntownych reform?

Księga jubileuszowa
Profesora
WŁODZIMIERZA
SIWIŃSKIEGO

Redakcja naukowa
Andrzej Cieślik
Jan Jakub Michałek

Warszawa 2014

Redaktorzy naukowi

Andrzej Cieřlik

Jan Jakub Michałek

Recenzent

Prof. dr hab. Janusz Świerkocki

Redaktor prowadzący

Beata Jankowiak-Konik

Redakcja

Teresa Pawlak-Lis

Redakcja techniczna

Zofia Kosińska

Projekt okładki i stron tytułowych

Anna Gogolewska

Skład i łamanie

Dariusz Górski

ISBN 978-83-235-1536-4

© Copyright by Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014

Projekt realizowany

z Narodowym Bankiem Polskim

w ramach programu edukacji ekonomicznej

NBP

Narodowy Bank Polski

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

00-497 Warszawa, ul. Nowy Świat 4

www.wuw.pl; e-mail: wuw@uw.edu.pl

Dział Handlowy WUW: tel. (48 22) 55-31-333; e-mail: dz.handlowy@uw.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.wuw.pl/ksiegarnia

Wydanie 1

SPIS TREŚCI

Wstęp – <i>Andrzej Cieślik, Jan Jakub Michatek</i>	7
Dorobek naukowy Profesora Włodzimierza Siwińskiego – <i>Jan Jakub Michatek</i> . .	13
Osiągnięcia organizacyjne Profesora Włodzimierza Siwińskiego w zakresie rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki (szkic osiągnięć) – <i>Jerzy Wilkin</i>	22
Człowiek. Profesor Siwiński – dobry duch Wydziału – <i>Wojciech Maciejewski</i> . . .	26

CZĘŚĆ I. Globalizacja a regionalizacja

1. O ewolucji interpretacji przewag konkurencyjnych krajów w gospodarce światowej – <i>Jan Jakub Michatek</i>	33
2. Nowa teoria przedsiębiorstwa międzynarodowego w perspektywie historycznej – <i>Andrzej Cieślik</i>	48
3. Tworzenie nowego modelu integracji gospodarczej – <i>Elżbieta Czarny</i>	64
4. Porozumienie o partnerstwie ekonomicznym Regionu Pacyfiku a proliferacja regionalizmu – <i>Krystyna Żołądkiewicz</i>	83

CZĘŚĆ II. Integracja europejska w kryzysie

5. Przyszłość Europy w kryzysie – <i>Andrzej K. Koźmiński</i>	107
6. Strukturalne źródła kryzysu strefy euro – kilka refleksji makroekonomicznych – <i>Mieczysław W. Socha, Leszek Wincenciak</i>	115
7. Konsekwencje kryzysu dla europejskiego rynku pracy – <i>Gabriela Grotkowska, Urszula Sztanderska</i>	132
8. Technologia, kryzys a globalizacja: Schumpeterowskie spojrzenie na obecny kryzys gospodarczy – <i>Stanisław Kubiela</i>	154

CZĘŚĆ III. Polityczne i społeczno-ekonomiczne wymiary globalizacji

9. Problemy globalne we współczesnej gospodarce światowej – <i>Adam Budnikowski</i>	175
10. Gospodarowanie światowymi dobrami publicznymi – <i>Tomasz Żylicz</i>	184
11. Dylematy pomiaru gospodarki globalnej – produkt krajowy brutto – <i>Elżbieta Mączyńska</i>	194
12. W poszukiwaniu „ekonomii społecznej” – <i>Krzysztof Opolski</i>	209
13. Globalizacja a system demokratyczny – <i>Jerzy Kleer</i>	223
14. Geopolityka i kultura w czasach transformacji systemowej – <i>Witold Morawski</i>	237

WSTĘP

„Globalizacja, to ogół procesów prowadzących do coraz większej współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek i kultur, czego efektem jest tworzenie się «jednego świata», światowego społeczeństwa, znikanie kategorii państwa narodowego; kurczenie się przestrzeni społecznej i wzrost tempa interakcji poprzez wykorzystanie technologii informacyjnych oraz wzrost znaczenia organizacji ponad- i międzynarodowych, w szczególności ponadnarodowych korporacji”. Świadomie przytoczyliśmy tu definicję z Wikipedii – encyklopedii globalnej, odzwierciedlającą – jak się wydaje – nadzieje i obawy społeczne związane z globalizacją.

Współczesny kryzys gospodarki światowej niesie ze sobą szereg dodatkowych zagrożeń dla równowagi międzynarodowej gospodarki; padają pytania o przyczyny ułomności globalizacji, kierunki dalszych działań i ich zasadność. W toczonych dyskusjach – także w Polsce – przywoływana jest zazwyczaj argumentacja i stanowiska zagranicznych ekonomistów, a polscy badacze stosunkowo rzadko zabierają głos, a jeśli już, to ich głos jest słabo słyszalny. Polska perspektywa jest słabo prezentowana i zazwyczaj pojawia się argumentacja bazująca na wynikach badań ekonomistów zagranicznych.

Celem tej książki jest ukazanie zjawisk i prawidłowości zachodzących we współczesnej zglobalizowanej gospodarce. W neoklasycznej teorii ekonomii liberalizacja i rozwój handlu międzynarodowego i przepływów czynników produkcji prowadzą do coraz lepszego ich wykorzystania w skali międzynarodowej oraz do wzrostu poziomu światowego PKB i dobrobytu. Tak rozumianej globalizacji w ramach doskonałej konkurencji towarzyszy konwergencja wynagrodzeń siły roboczej i kapitału. Z kolei wzrost gospodarczy prowadzi do rozwoju społecznego i dalszego wzrostu satysfakcji społeczeństw. Ta idylliczna wizja nie znajduje jednak odzwierciedlenia w rzeczywistości.

We współczesnej gospodarce światowej mamy do czynienia z niedoskonałą konkurencją, związaną z istnieniem korzyści skali w nowoczesnych gałęziach produkcji, a także z niedoskonałą regulacją rynków. Obok postępującej globalizacji obserwujemy również nasilające się procesy integracji regionalnej,

która może prowadzić do fragmentaryzacji gospodarki światowej. Ponadto, wzrost gospodarczy przerywany jest co pewien czas kryzysami i pojawiają się nowe wyzwania globalne o charakterze społecznym wobec całego świata i poszczególnych społeczeństw. Tym właśnie zagadnieniom poświęcona jest niniejsza praca. Wiele analiz zawartych w tej książce prowadzonych jest z punktu widzenia najnowszych osiągnięć w teorii i empirii, odchodzących od tradycyjnych założeń ekonomii neoklasycznej.

Praca analizuje nie tylko różne ekonomiczne aspekty globalizacji, zarówno na poziomie mikro jak i makro, ale również w wymiarach: historycznym, społecznym i politycznym. W szczególności, w książce analizowane są kwestie dotyczące międzynarodowych przepływów handlowych, kapitałowych oraz wiedzy technologicznej. Ponadto, poruszane są zagadnienia związane z niedoskonałościami w funkcjonowaniu rynków walutowych i finansowych, regulacji tych rynków oraz w międzynarodowej koordynacji polityk makroekonomicznych. Dużo miejsca poświęcono kryzysowi w krajach Unii Europejskiej, a zwłaszcza w strefie euro. Analizą zostały też objęte skutki globalizacji, nie tylko ekonomiczne, lecz także implikacje społeczne i polityczne.

W pracy tej przedstawiono zrecenzowane finalne wersje artykułów, które były zaprezentowane na konferencji, zorganizowanej w ramach obchodów jubileuszu 60-lecia Wydziału Nauk Ekonomicznych UW pod tytułem „Niedoskonała globalizacja. Czy światowy system gospodarczy wymaga gruntownych reform?”, która odbyła się 18 maja 2013 roku na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, przy wsparciu finansowym Narodowego Banku Polskiego.

Książka ta jest dedykowana prof. dr. hab. Włodzimierzowi Siwińskiemu, wybitnemu polskiemu ekspertowi od zagadnień ekonomii międzynarodowej. Wielokrotnie poruszał on w swoich pracach zagadnienia związane z globalizacją i funkcjonowaniem gospodarki światowej. Między innymi, jest on autorem dwóch fundamentalnych książek o gospodarce światowej i integracji regionalnej w Europie: *Kapitalizm wielonarodowy: przesłanki i bariery integracji europejskiej* z 1976 roku oraz *Szkice o gospodarce światowej*, której współautorem jest profesor Romuald Kudliński z 1985 roku. Prace te miały pionierski charakter w rozumieniu mechanizmów globalizacji oraz międzynarodowej integracji gospodarczej. Z tego względu na początku książki przedstawiamy sylwetkę Jubilata, który w 2014 roku obchodzi 75-lecie Urodzin i 50-lecie pracy twórczej.

Praca składa się z serii artykułów tematycznych, które zostały podzielone na trzy części, związane z różnymi aspektami globalizacji. Pierwsza część poświęcona jest reinterpretacji pojęcia przewag konkurencyjnych firm w teorii handlu zagranicznego i przedsiębiorstwa międzynarodowego oraz problemom regionalizacji w gospodarce światowej. Część ta składa się z czterech artykułów (rozdziały 1–4), omawiających różne aspekty niedoskonałej globalizacji i regionalizacji handlowej.

Część druga dotyczy wyzwań stojących przed krajami Unii Europejskiej, w tym przed Polską. Wiążą się one, między innymi, z wyraźnym spowolnieniem

wzrostu w krajach OECD; utrzymywaniem się wysokiego poziomu bezrobocia i nierównościami społecznymi; zakłóceniami na rynkach finansowych i walutowych związanymi, między innymi, z niepewnością dotyczącą przyszłości strefy euro. Analiza zawarta w tej części obejmuje również zależności pomiędzy globalizacją a integracją regionalną. Część ta składa się z czterech artykułów (rozdziały 5–8), omawiających różne aspekty integracji europejskiej w czasach kryzysu.

Część trzecia przedstawia szerszą problematykę nie tylko ekonomicznych, lecz także społecznych i politycznych implikacji globalizacji. Autorzy podejmują w niej próbę zdiagnozowania najważniejszych problemów globalnych współczesnego świata i Polski. Część ta składa się z 6 artykułów (rozdziały 9–14), omawiających różne pozaekonomiczne aspekty globalizacji.

W rozdziale 1 Jan Jakub Michałek omawia ewolucję pojęcia „przewag konkurencyjnych”, zaczynając od klasycznych i neoklasycznych teorii handlu zagranicznego. Następnie prezentuje nową teorię handlu, w której przewagi konkurencyjne nie są jasno zdefiniowane. Rozdział kończy omówienie najnowszego nurtu tej teorii, w którym przewagi konkurencyjne, wskutek zróżnicowania produktywności siły roboczej, są określone na poziomie firm. Badania empiryczne pokazują również, że znaczenie mają względne zasoby kapitału ludzkiego. W efekcie współczesna analiza strumieni handlu łączy w sobie analizę mikroekonomiczną z elementami teorii klasycznej i neoklasycznej.

W rozdziale 2 Andrzej Cieślak prezentuje rozwój współczesnej teorii przedsiębiorstwa międzynarodowego w perspektywie historycznej. Rozdział ten zaczyna się od omówienia tradycyjnej analizy neoklasycznej, traktującej bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako część teorii międzynarodowych przepływów kapitałowych. Następnie autor omawia rolę przedsiębiorstwa międzynarodowego w nowej teorii handlu. Na zakończenie przedstawiony został najnowszy nurt, podkreślający znaczenie niejednorodności firm pod względem technologicznym i związane z tym różnice w strategiach wchodzenia firm na rynki zagraniczne.

W rozdziale 3 Elżbieta Czarny analizuje zmiany zachodzące w procesach integracji gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem różnic między podstawami normatywnymi porozumień o preferencjach handlowych a przedmiotem porozumień, stanowiących w praktyce gospodarczej podstawę preferencyjnego traktowania. Autorka bada formy porozumień będących podstawą integracji gospodarczej, a następnie krytycznie analizuje podstawy normatywne porozumień o preferencjach sformułowane przez WTO. Na zakończenie bada zakres przedmiotowy i zasięg geograficzny współczesnych porozumień o preferencjach gospodarczych, zwracając szczególną uwagę na ich cechy odmienne od cech umów zawieranych w przeszłości.

W rozdziale 4 Krystyna Żołądkiewicz przedstawia przyczyny i potencjalne skutki nowo powstającego ugrupowania integracyjnego w regionie Azji–Pacyfiku – Porozumienia o Partnerstwie Ekonomicznym Regionu Pacyfiku (TPP). Analiza prowadzona jest w kontekście powstrzymywania kolejnej

fali tworzących się porozumień bilateralnych w regionie i prób ograniczania negatywnych skutków proliferacji regionalizmu w gospodarce światowej, co określane jest przez Richarda Baldwina mianem multilateralizacji regionalizmu. Autorka stwierdza, że porozumienie TPP jest szansą zrealizowania idei strefy wolnego handlu Azji-Pacyfiku.

W rozdziale 5 Andrzej Koźmiński rozszerza tradycyjne pojęcie „kryzysu” uważając, że obecnie towarzyszy mu współwystępowanie całego szeregu zjawisk ekonomicznych, politycznych, społecznych i intelektualnych. Chodzi tu między innymi o wyraźne spowolnienie wzrostu, utrzymywanie się poziomu bezrobocia, niepokój na rynkach finansowych i walutowych, niestabilność polityczną oraz kryzys tożsamości Europy. Na tym tle formułuje tezę, że obecny kryzys adaptacji polega na zróżnicowanym stopniu dostosowania gospodarek krajów członkowskich UE do wymogów konkurencji na rynku globalnym oraz na niedostosowaniu wydatków państw, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw do poziomu rozwoju i efektywności gospodarek. Innym źródłem problemów w Europie jest kryzys regulacji, interpretowany jako niedostateczna siła polityczna i regulacyjna instytucji europejskich, zwłaszcza w odniesieniu do krajów należących do Unii Gospodarczej i Walutowej.

W rozdziale 6 Mieczysław Socha i Leszek Wincenciak starają się odpowiedzieć na pytania: czy strefa euro jest dzisiaj bardziej zintegrowana gospodarczo niż była na początku wprowadzania wspólnej waluty i na jakim etapie rozwoju znajduje się strefa euro po ponad 10 latach od jej wprowadzenia. Autorzy stawiają hipotezę, że proces konwergencji realnej jest obecnie wolniejszy niż na początku wprowadzania wspólnej waluty, a słabości strefy euro ujawniły się zwłaszcza w okresie trwającego kryzysu gospodarczego. Na podstawie analizy wybranych wskaźników makroekonomicznych, formułują tezę, że wejście strefy euro w kryzys gospodarczy w wielu obszarach nie tylko zahamowało proces konwergencji realnej, ale uruchomiło również procesy dywergencji gospodarek państw członkowskich.

W rozdziale 7 Gabriela Grotkowska i Urszula Sztanderska przedstawiają wpływ załamania koniunktury z 2008 roku na rynek pracy w krajach Unii Europejskiej. Przeprowadzona przez nie analiza zmian zatrudnienia i bezrobocia pokazuje, że kryzys wpłynął nie tylko na średnie wyniki rynku pracy, ale też doprowadził do znacznych zmian strukturalnych. Autorki ukazują mechanizmy dostosowań na rynku pracy oraz znaczenie czynników instytucjonalnych. Diagnozują, które grupy pracowników szczególnie mocno doświadczyły pogorszenia wyników rynku pracy, skupiając się przede wszystkim na przyczynach szczególnej wrażliwości na kryzys grupy najmłodszych członków siły roboczej.

W rozdziale 8 Stanisław Kubielas podejmuje próbę szerszego spojrzenia na obecny kryzys gospodarczy z perspektywy schumpeterowskiej, upatrującej przyczyn fluktuacji gospodarczych w procesach adaptacji gospodarki do zmian technologii produkcji pod wpływem innowacji. Jest też próbą rekapitulacji wyników badań nurtu neoschumpeterowskiego od czasów ostatniej wielkiej

recesji lat 80. ubiegłego wieku. Autor w szczególności pokazuje istniejące rozbieżności i kontrowersje wokół proponowanych periodyzacji, zwłaszcza cykli gospodarczych, z powodu trudności metodologicznych w mierzeniu historycznych agregatów ekonomicznych. Obecny kryzys lat 2009–2013 traktowany jest jako zwiastun przejścia w fazę dojrzałości długiego cyklu ze stygnącym wzrostem gospodarczym z powodu wyczerpania się możliwości innowacyjnych w ramach obecnego technologicznego paradygmatu i malejących krańcowych przyrostów produktywności.

W rozdziale 9 Adam Budnikowski zaczyna swoją analizę od zdefiniowania problemów globalnych jako stanowiących zagrożenie dla całego świata, które są powodowane przez różnorodne przyczyny oraz błędy w polityce ekonomicznej, a ich rozwiązanie wymaga szerokiej współpracy międzynarodowej. Dyskusja na temat ich występowania prowadzona jest od ćwierć wieku i obecnie jest dobrze ugruntowana w piśmiennictwie ekonomicznym. Następnie, podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie: czy badając współczesną gospodarkę światową stosowanie pojęcia „problemów globalnych” jest nadal uzasadnione, a jeżeli tak, to w odniesieniu do jakich procesów. Autor uzasadnia twierdzącą odpowiedź na to pytanie wskazując, że problemy globalne nadal istnieją, chociaż obecnie są nieco inaczej interpretowane.

W rozdziale 10 Tomasz Żylicz przedstawia definicję dóbr publicznych, które mogą być jednocześnie wykorzystywane przez wielu użytkowników i nikogo nie można łatwo wykluczyć z grona beneficjentów. Światowy klimat jest najważniejszą bodaj ilustracją dobra publicznego w skali globalnej, ale przykładów jest znacznie więcej; jak choćby ład w handlu międzynarodowym czy Internet. W rozdziale ukazano dorobek nauk ekonomicznych w tej dziedzinie oraz postawiono pytanie o istnienie mechanizmów umożliwiających racjonalne gospodarowanie światowymi dobrami publicznymi. Przecząca odpowiedź na tak postawione pytanie nie oznacza, że takich mechanizmów nie da się ustanowić, tylko że – jak dotychczas – nie udało się ich wdrożyć w praktyce. W zakończeniu sformułowano propozycje poprawy sytuacji w tym zakresie.

W rozdziale 11 Elżbieta Mączyńska uzasadnia dlaczego pomiar dokonań społeczno-gospodarczych nie może opierać się wyłącznie na PKB. Modyfikacje SNA przenoszone są do europejskiego systemu rachunków narodowych (SNA – ESA). Jednak mimo kolejnych modyfikacji nie słabną kontrowersje na temat metodologii tych rachunków. Szczególnie wiele wątpliwości wywołuje zasada wliczania do PKB prostytucji i działalności nielegalnej, w tym między innymi produkcji narkotyków i obrotu nimi. Kontrowersyjność tych rozwiązań i związane z nimi zwiększone ryzyko błędów pomiaru i zmniejszenie wiarygodności PKB wskazują na zasadność poszukiwania rozwiązań, umożliwiających zmniejszanie ryzyka takich błędów i ich następstw dla gospodarki. W tym kontekście wskazuje się na zasadność przejścia na tak zwany post-PKB-owski model gospodarki.

W rozdziale 12 Krzysztof Opolski odchodzi od tradycyjnie rozumianej problematyki ekonomicznej, zdominowanej przez wymiar ilościowy, i próbuje

wskazać, na ile ekonomia może mieć bardziej ludzką twarz, uwzględniając w swoich modelach dążenia ludzi do osiągnięcia życiowej satysfakcji, a nie tylko zysku, a w szczególności znaczenie współpracy międzyludzkiej, budowania zaufania itd. Autor akcentuje potrzebę dostrzeżenia roli i znaczenia *systemu* jako skomplikowanego spłotu, określającego charakter i sposób pokrewieństwa nie tylko składników i struktur gospodarczych. Postuluje też uwzględnianie relacji społecznych, równowagi społecznej i indywidualnej, zaangażowania i odpowiedzialności społecznej oraz poziomu satysfakcji z życia i szczęście.

W rozdziale 13 Jerzy Kleer analizuje wpływ globalizacji na system demokratyczny uzasadniając, między innymi, dlaczego globalizacja powoduje erozję tradycyjnej demokracji liberalnej typu zachodniego i prowadzi do jej przekształcania się w „demokrację biurokratyczną”, w której obywatele mają coraz mniej do powiedzenia. Autor argumentuje, że źródła tego procesu mają charakter zarówno zewnętrzny, jak i wewnętrzny podkreślając, że w różnych krajach ich waga nie jest jednakowa.

Na zakończenie w rozdziale 14 Witold Morawski przedstawia przemyslenia o charakterze socjologicznym, dotyczące przemian ustrojowych po 1989 roku. Na początku rozdziału autor postuluje redefinicję geopolityki i kultury, zgłaszając tezę, że przyczyn transformacji postkomunistycznej szukać należy w czynnikach makro (strukturalnych), to jest, przede wszystkim w geopolityce (przegranej komunizmu z kapitalizmem) i w kulturze, która pomogła społeczeństwu wykorzystać nową sytuację geopolityczną. Na koniec, autor analizuje zależności zachodzące między gospodarką, polityką i społeczeństwem w kontekście gospodarki otwartej, co siłą rzeczy skierowuje uwagę na czynniki mikro.

Andrzej Cieřlik, Jan Jakub Michalek

Profesor Włodzimierz Siwiński w 2013 roku

DOROBK NAUKOWY PROFESORA WŁODZIMIERZA SIWIŃSKIEGO

Dorobek naukowy profesora Włodzimierza Siwińskiego jest ogromny i dotyczy głównie ekonomii międzynarodowej. Jego pierwsze publikacje ukazały się już w 1963 roku. W owym czasie zajmował się częściowo problemem efektywności inwestycji, ale jego główną pasją, prawie od samego początku, była teoria handlu i wymiana towarowa. Już w latach 1966 i 1967 napisał dwa artykuły poświęcone teorii kosztów komparatywnych, zamieszczone w „Biuletynie Naukowym Wydziału Ekonomii Politycznej Uniwersytetu Warszawskiego”. Od tego czasu powstało bardzo wiele publikacji, a ich zestawienie znajdzie czytelnik w oddzielnym aneksie.

W tym skromnym omówieniu dorobku większość uwagi chciałbym jednak poświęcić publikacjom książkowym profesora Włodzimierza Siwińskiego. W tradycji polskiej ekonomii okresu powojennego, do początku 2010 roku większą rangę miały – jak się wydaje – publikacje książkowe, zarówno monografie, jak i te o charakterze prac zbiorowych, poświęconych wybranym zagadnieniom. Sprzyjał temu zarówno system awansów i stopni naukowych, czyli waga pracy doktorskiej, habilitacyjnej czy „profesorskiej”, jak i funkcjonowanie kilku krajowych renomowanych wydawnictw naukowych, których książki były gwarancją wysokiej jakości publikacji.

Pierwszą książką Włodzimierza Siwińskiego była praca zatytułowana *Zasada kosztów komparatywnych i efektywność handlu zagranicznego*, opublikowana przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w 1970 roku. W pracy tej, będącej rozprawą doktorską, Profesor przedstawił klasyczną teorię Ricarda, która stanowiła podstawę dla wszystkich późniejszych teorii wymiany międzynarodowej. Ukazał w niej również hipotetyczne znaczenie dla prowadzenia handlu zagranicznego w krajach o gospodarce nierynkowej oraz jej rolę jako podstawy rachunku ekonomicznego w handlu zagranicznym, pozwalającego dokonywać racjonalnych wyborów w gospodarce nierynkowej. W owych czasach takie ujęcie należało do rzadkości.

Niewątpliwie najważniejszą pozycją w dorobku Profesora przed transformacją systemową była książka zatytułowana: *Kapitalizm wielonarodowy*:

przesłanki i bariery integracji europejskiej, wydana w 1976 roku również przez PWN. Należy pamiętać, że był to okres, w którym nadal RWPG nie uznawała formalnie EWG (*sic!*), a integracja, opierając się na siłach rynkowych, była traktowana z podejrzliwością. Już sam tytuł sugerował, że chodzi tu o nową jakość kapitalizmu. A przyjęta przez Profesora definicja integracji gospodarczej mówiła, że: „jest to układ powiązań gospodarczych między krajami, umożliwiający ich maksymalny rozwój gospodarczy i społeczny, przy założeniu, że każdy z krajów osiąga dzięki tym powiązaniom wyższy poziom rozwoju”. A więc postawiona została wyraźna teza, że dzięki liberalizacji obrotów handlowych i czynników produkcji następuje wzrost poziomu dobrobytu suwerennych krajów członkowskich. Dodajmy, że w całej książce nie ma ani jednego cytatu, ani odwołania do ekonomii marksistowskiej, co w owych czasach było kanonem.

Cała struktura pracy była podporządkowana temu celowi: czyli ukazaniu mechanizmów, które prowadzą do podniesienia poziomu dobrobytu. Co ważne, Profesor rozpoczął analizę od prezentacji neoklasycznej teorii handlu, która wówczas w literaturze polskiej była znana tylko w formie opisowej. Profesor pokazał w sposób analityczny, jak następuje podniesienie poziomu dobrobytu. Następnie zaprezentował statyczną teorię integracji, analizując przy tym czynniki ekonomiczne zarówno wzmacniające, jak i osłabiające efekty kreacji i przesunięcia handlu. Najważniejsze jest jednak rozszerzenie modelu neoklasycznego o rosnące korzyści skali produkcji. Wychodząc z tego założenia profesor Siwiński wykazał, że nawet przy konkurencyjnych strukturach produkcji, liberalizacja handlu, na przykład w ramach unii celnej, może prowadzić do wzajemnych korzyści i wzrostu dobrobytu. Co ciekawsze, Profesor nie tylko przedstawia koncepcję, lecz także odnosi się do badań empirycznych, ukazujących korzyści skali, w różnych, kapitałochłonnych sektorach gospodarek. Koncepcję tę łączy wyraźnie z rozmiarami przedsiębiorstw oraz z wydatkami na badania i rozwój (B+R) poszczególnych firm. Ten ważny wniosek, wraz z licznymi odniesieniami do niedoskonałej struktury rynku, stanowił bardzo istotny wkład do rozumienia dodatkowych elementów, które powinny być uwzględnione w analizie korzyści z wymiany międzynarodowej. Elementy te wkrótce, wraz ze zróżnicowaniem produktów, ale przy założeniu symetryczności firm, stały się podstawą nowej koncepcji i znalazły odzwierciedlenie w nowej teorii handlu Paula R. Krugmana. Na zakończenie Profesor ukazał w sposób analityczny główne mechanizmy integracji rynkowej EWG, poświęcając dużo uwagi rozwiązaniom instytucjonalnym Wspólnej Polityki Rolnej. Moim zdaniem, książka ta miała kluczowe znaczenie dla zrozumienia mechanizmów handlu międzynarodowego i procesów integracji ekonomicznej w Polsce. Była ona przykładem analizy ekonomicznej, a nie tylko opisem zjawiska, który często dominował w literaturze polskiej tego okresu. Była ona czytana z uwagą przez wielu ekonomistów i kolejne roczniki studentów.

Kolejną niesłychanie ważną pozycją książkową była praca zatytułowana *Szkice o gospodarce światowej*, napisana wspólnie z profesorem Romualdem

Kudlińskim, która została wydana w 1985 roku przez PWN. Powstała ona pod wpływem gwałtownych przemian i zakłóceń, które wystąpiły w gospodarce światowej poczynając od połowy lat 70. ubiegłego wieku. Autorzy są wyraźnie zafascynowani zjawiskiem globalizacji, chociaż w tamtym okresie nie używano jeszcze tego pojęcia. W swojej definicji gospodarki światowej stwierdzają, że składają się na nią „sprzężone ze sobą siecią różnorodnych powiązań elementy, człony czy poszczególne układy gospodarcze. Cechą sprzężonych elementów jest to, że oddziałując wzajemnie na siebie, określają charakter funkcjonowania i kierunek ewolucji systemu jako całości. Ale z kolei sposób funkcjonowania i kierunek ewolucji systemu jako całości narzuca w większym lub mniejszym stopniu zmiany oraz wymusza procesy przystosowawcze w ramach poszczególnych układów gospodarczych (s. 9–10). Tak więc to pojawiające się zjawisko w gospodarce światowej i procesy globalne silnie oddziałują na poszczególne kraje. „Otwieranie się gospodarek [...] prowadzi do wytworzenia między nimi współzależności w sferze realnej” (s. 27). Dodajmy, że tego rodzaju stwierdzenia były raczej nieoczywiste w połowie lat 80. ubiegłego stulecia, gdy gospodarka polska była prawie całkowicie zamknięta po wprowadzeniu stanu wojennego i ogłoszeniu niewypłacalności.

Autorzy starają się ustalić, jaka jest rola i motywy działania głównych aktorów, wpływających na tworzący się nowy porządek ekonomiczny, z lat 80. minionego wieku. Tymi podmiotami były – zdaniem autorów – narodowe gospodarki, ponadnarodowe ugrupowania integracyjne oraz korporacje transnarodowe. Z tej perspektywy autorzy rozpatrywali główne wyzwania gospodarki światowej tego okresu: takie jak kryzys naftowy, inflacja i spowolnienie wzrostu gospodarczego, zakłócenia równowagi bilansów płatniczych oraz międzynarodowego systemu walutowego. Ten szeroki przegląd problemów, z którymi borykała się zintegrowana gospodarka światowa, wyróżnił się głębokością analizy w porównaniu do licznych innych polskich publikacji tego okresu.

Analizę tę wyróżnia również śmiałość oceny przemian, dokonujących się w polityce gospodarczej poszczególnych krajów, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych. Autorzy, prawdopodobnie jako pierwsi w Polsce omówili koncepcję i ocenili znaczenie polityki gospodarczej Ronalda Reagana, znanej wówczas pod nazwą Reaganomii czy podażowej teorii ekonomii. Priorytety związane z restrykcyjną polityką pieniężną i fiskalną (w założeniu), przy równoczesnym obniżeniu podatków miały doprowadzić do opanowania inflacji, spadku bezrobocia i przywrócenia rozsądnego tempa wzrostu gospodarczego. Autorzy ukazali przy tym przyczyny wzrostu inflacji w wielu krajach jako efekt braku współdziałania między rządami, korporacjami i związkami zawodowymi, co doprowadziło do konieczności prowadzenia bardziej restrykcyjnej polityki pieniężnej i fiskalnej. Zalecenia te zdiagnozowane, i wdrażane w ramach „kontrrewolucji monetarystów”, pozostały kanonami działania przez następne dziesięciolecie.

Kryzys gospodarki polskiej, w tym poziom jej zadłużenia zewnętrznego, wiarygodności kredytowej oraz możliwości reform gospodarczych, interesował

wielu ekonomistów i polityków w Polsce i na świecie. Prawdopodobnie najważniejszą pozycją na ten temat była książka: *Creditworthiness and Reform in Poland. Western and Polish Perspectives*, wydana pod redakcją Paula Marera i profesora Włodzimierza Siwińskiego przez Indiana University Press w 1988 roku. Był to efekt wyjazdu Profesora na wykłady gościnne do Bloomington, i funkcjonowania Ośrodka Studiów Amerykańskich przy Uniwersytecie Warszawskim. Książka ta była jednak głównie zbiorem referatów, zaprezentowanych na prestiżowej konferencji w Smithsonian Institution, która odbyła się w październiku 1985 roku. Referentami i współautorami tej książki było wielu wybitnych ekonomistów i polityków, takich jak: Carlo Boffitto, Włodzimierz Brus, Zbigniew Brzeziński, Zbigniew Fallenbuchl, Gabriel Eichler, Gerhard Fink, Witold Morawski, Stanisław Gomułka, Stanisław Rączkowski czy Józef Soldaczuk; by wymienić tylko niektórych najbardziej znanych autorów.

Książka była prawdopodobnie pierwszym tak wnikliwym wielostronnym opisem tego, co się stało w Polsce w latach 60. i 70. ubiegłego stulecia oraz analizą przyczyn załamania wiarygodności kredytowej i głębokiego kryzysu naszej gospodarki w latach 80. minionego wieku. Autorzy analizowali w niej zarówno ogólne przyczyny natury politycznej czy socjologicznej, jak i zjawiska związane z handlem międzynarodowym, rynkiem finansowym, które doprowadziły do załamania wiarygodności i wzmocniły potrzebę reform czy fundamentalnych zmian w polskiej gospodarce.

Przyjęta przez redaktorów formuła, łącząca teksty ekonomistów polskich i „zachodnich”, z których kilku było Polakami na emigracji, pozwoliła na ukazanie szerokiej panoramy opinii, ekonomicznych i politycznych, źródeł polskiego kryzysu i potrzebnych reform. Szczególnie interesujące były – moim zdaniem – teksty profesorów: Włodzimierza Brusa, Zbigniewa Brzezińskiego, Witolda Morawskiego. Opis niesprawności gospodarki polskiej i pogłębiona analiza niemożności czy nieskuteczności dokonywanych reform unaoczniały uważnemu czytelnikowi, że istniejący system gospodarki sterowanej wyczerpał już swoje możliwości i prawdopodobnie jedynym rozwiązaniem jest fundamentalna reforma systemowa; zarówno polityczna, jak i ekonomiczna. Dodajmy jednak, że w 1985 roku czy nawet w 1988 roku, szybki upadek Związku Radzieckiego wydawał się mało realny.

Książka ta była wielokrotnie cytowana w różnych analizach i opracowaniach poświęconych polskiej i europejskiej transformacji. Zaslugą Profesora było więc nie tylko to, że udało się zebrać w jednej książce tak wielu wybitnych autorów, ale również to, że doszło do wydania tak krytycznej analizy sytuacji polskiej gospodarki z udziałem tak wielu polskich i zagranicznych postaci, co podnosiło jakość analizy i rangę tej publikacji.

Po transformacji, zainteresowania Profesora koncentrowały się wokół problemów otwierania gospodarki polskiej i przystępowania do Unii Europejskiej. Właśnie na fali tych zainteresowań powstały dwie prace zbiorowe, których współredaktorem naukowym był profesor Siwiński. Pierwsza z nich to książka: *Od liberalizacji do integracji Polski z Unią Europejską. Mechanizmy i skutki gospodarcze,*

wydana przez Wydawnictwo Naukowe PWN w 2003 roku. Ta praca zbiorowa została napisana przez pracowników Katedry Makroekonomii i Teorii Handlu Zagranicznego Wydziału Nauk Ekonomicznych UW, którą kierował profesor Siwiński. Była ona jedną z pierwszych analiz ekonomicznych konsekwencji liberalizacji handlowej i finansowej oraz przepływów czynników produkcji, jakie dokonały się po 1990 roku. Znajduje się tam również przedstawiona przez profesora Siwińskiego pogłębiona analiza czynników wpływających na kształtowanie się deficytów obrotów bieżących Polski i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Ta teoretyczna i empiryczna analiza miała ogromne znaczenie, ponieważ kraje z tego regionu, odczuwały przez wiele lat głębokie deficyty handlowe, które potencjalnie zagrażały ich równowadze zewnętrznej.

Druga książka – której profesor Siwiński był współredaktorem naukowym – to również praca zbiorowa zatytułowana *Polska w Unii Europejskiej. Dynamika konwergencji ekonomicznej*, wydana przez Wydawnictwo Naukowe PWN w 2007 roku. Autorzy tej pracy, głównie z Katedry Makroekonomii, analizowali potencjalne skutki konwergencji realnej i nominalnej przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Badano zarówno implikacje dla handlu, migracji, wzrostu gospodarczego, jak i dla kursów walutowych oraz równowagi zewnętrznej. Analiza ta również zawierała wiele pionierskich wątków, które nie były wcześniej analizowane w Polsce. Redaktorzy naukowci starali się sformułować najważniejsze wnioski, płynące z tak szerokiej analizy. Również w tym przypadku prawdopodobnie najważniejszy tekst zatytułowany *Unia Europejska i wzrost gospodarczy – perspektywy dla Polski i krajów Europy Centralnej* został napisany przez profesora Siwińskiego. Autor bada w nim wpływ integracji na rozwój gospodarczy w latach 90. XX wieku. Zwraca przy tym uwagę, że tradycyjna teoria wzrostu nie uwzględnia trwałego wpływu integracji na wzrost gospodarczy. Ekonometryczne badanie panelowe, opierające się na modelu Henreksona i innych oraz Vamvakidisa, przeprowadzone na szerokiej próbie 97 krajów, nie potwierdziło hipotezy, że udział w UE przyspieszył tempo wzrostu gospodarczego krajów członkowskich. Potwierdziło natomiast, że kraje mniej rozwinięte bardziej korzystają na integracji z krajami wysoko rozwiniętymi. Tezy te wydają się aktualne również dziś, gdy kraje z Europy Środkowej wykazują zazwyczaj wyższe tempo wzrostu gospodarczego niż członkowie starej Unii.

Warto przy tej okazji podkreślić ewolucję poglądów i metod badawczych profesora Siwińskiego, zestawiając tę ostatnią analizę z książką *Kapitalizm wielonarodowy*. W tej pierwszej omawianej książce autor – patrząc z boku – rozpoznawał sens i znacznie ekonomicznych procesów integracji w krajach Europy Zachodniej. W ostatnim tekście omawianym badał natomiast czy współczesna teoria i szerokie badania ekonometryczne potwierdzają domniemania o pozytywnym wpływie integracji na wzrost gospodarczy takich krajów, jak Polska.

Warto również zauważyć, że profesor Siwiński obok bogatego dorobku własnego przyczynił się także do upowszechniania wiedzy podręcznikowej

na najwyższym poziomie wśród studentów polskich. Chciałbym tu wymienić przynajmniej dwie takie inicjatywy. Jedną to tłumaczenie podręcznika Paula R. Krugmana i Maurice'a Obstfelda, zatytułowanego *International Economics. Theory and Policy*. Ten podręcznik uchodzi za jedno z najlepszych i najbardziej popularnych dzieł z tej dziedziny. Przy tej okazji chciałbym podkreślić dwa fakty. Po pierwsze, Profesor, jako współredaktor naukowy, wykazał niespotykaną rzetelność i dokładność w weryfikacji tłumaczonego tekstu, który został wydany w dwóch tomach w 2007 roku przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Po drugie, Profesor odbył batalię dotyczącą tytułu tłumaczonego podręcznika. Po wielu dyskusjach udało się przeforsować poprawny tytuł: *Ekonomia międzynarodowa*, zamiast nazwy powszechnie stosowanej dotychczas – międzynarodowe stosunki gospodarcze. Ta nowa nazwa znacznie lepiej odzwierciedla zawartość podręcznika, która jest analizą ekonomiczną, a nie opisem, i stopniowo upowszechnia się wśród polskich ekonomistów i studentów z różnych uczelni.

Drugi podręcznik – o którym chciałbym wspomnieć – to praca Paula R. Krugmana i Robin Wells, zatytułowana *Economics*. Ten podręcznik adresowany głównie do studentów pierwszego roku został wydany w dwóch tomach, *Mikro i Makroekonomia*, przez Wydawnictwo Naukowe PWN w 2012 roku. Siłą tego podręcznika jest prostota ekspozycji przy równoczesnym względnym zaawansowaniu tematycznym zakresu podręcznika (typu: dobra publiczne, efekty zewnętrzne oraz niepewność i ryzyko w dziedzinie mikroekonomii). Dodatkową zaletą jest duża liczba interesujących przykładów, dobrze ilustrujących proste zjawiska i prawa ekonomiczne. Również w tym przypadku wkład profesora Siwińskiego w redakcję naukową podręcznika był ogromny. Profesor i tu wykazał zarówno niesłychaną rzetelność w weryfikowaniu tekstów tłumaczy, jak i koordynacji pod względem terminologicznym oraz pojęciowym. Chciałbym podkreślić, że taki w gruncie rzeczy bezinteresowny wkład w upowszechnianie rzetelnej wiedzy wśród studentów zawsze charakteryzował wszelkie działania na polu naukowym i dydaktycznym profesora Siwińskiego. Niestety, ten typ naukowców jest – jak się wydaje – coraz rzadszym zjawiskiem w Polsce i na świecie.

Wykaz wybranych publikacji Profesora Włodzimierza Siwińskiego

Monografie (książki)

- *Globalny kryzys a jednocząca się Europa*, współredakcja naukowa: D. Wojtowicz, Wydawnictwo Poltex, Warszawa 2010.
- *Polska w Unii Europejskiej: Dynamika konwergencji ekonomicznej*, współredakcja: J.J. Michałek, M. Socha, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- *Od liberalizacji do integracji Polski z Unią Europejską. Mechanizmy i skutki gospodarcze*, praca zbiorowa, współredakcja: J.J. Michałek, M. Socha, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

- *Creditworthiness and Reform in Poland*, praca zbiorowa, współredakcja: P. Marer, Indiana University Press, Bloomington 1988.
- *Szkice o gospodarce światowej*, współautorstwo: R. Kudliński, PWN, Warszawa 1985.
- *Kapitalizm wielonarodowy: Bariery i przesłanki integracji*, PWN, Warszawa 1976.
- *Rachunek efektywności handlu zagranicznego*, w: *Rachunek ekonomiczny w gospodarce socjalistycznej*, praca pod redakcją J.J. Michałka, PWN, Warszawa 1974.
- *Zasada kosztów komparatywnych i efektywność handlu zagranicznego*, PWN, Warszawa 1970.

Artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych

- *Kryzys lat 2007–2009 i luka informacyjna w sektorze finansowym*, „Management and Business Administration Central Europe” 2013, nr 2, s. 6–22.
- *Wzrost gospodarczy i międzynarodowa integracja kapitałowa Polski: korzyści i zagrożenia*, w: W. Morawski (red. nauk.), *Powiązania zewnętrzne. Modernizacja Polski*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- *Globalny kryzys gospodarczy i jego implikacje dla polityki pieniężnej*, „Master of Business Administration” 2011, nr 3, s. 10–29.
- *Międzynarodowe otwarcie finansowe krajów rozwijających się i kryzysy*, w: E. Mączyńska, J. Wilkin (red. nauk.), *Ekonomia i ekonomici w czasach przełomu*, PTE, Warszawa 2010, s. 125–145.
- *Wzrost gospodarczy Polski i krajów Europy Środkowo-Wschodniej: czy jest możliwa trwała konwergencja dochodowa*, w: B. Liberda (red. nauk.), *Konwergencja gospodarcza Polski*, PTE, Warszawa 2009.
- *Ekonomia a polityka gospodarcza*, „Master of Business Administration” 2008, nr 1, s. 86–91.
- *Czy integracja gospodarcza przyspieszy wzrost gospodarczy Polski i krajów Europy Środkowo-Wschodniej?*, „Master of Business Administration” 2006, t. 79, nr 2, s. 3–10.
- *Międzynarodowe zróżnicowanie rozwoju gospodarczego: fakty i teoria*, „Ekonomista” 2005, nr 6, s. 723–747.
- *Deficyty płatnicze krajów transformujących się w świetle międzyokresowej teorii bilansu płatniczego*, „Ekonomista” 2003, nr 2, s. 145–164.
- *Bezpośredni cel inflacyjny i kurs walutowy w gospodarce otwartej*, „Ekonomia” 2002, nr 5, s. 3–23.
- *Globalization: Curse or Hope*, „Dialogue and Universalism” 2001, t. 11, nr 11–12, s. 15–25.
- *Globalizacja gospodarki*, w: M. Dobroczyński, A. Jasińska (red.), *Wiek wielkich przemian*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa-Toruń 2001.
- *Edukacja i wzrost gospodarczy – porównania międzynarodowe*, współautor: M. Brzozowski, w: *Ekonomiczne i społeczne efekty edukacji*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, Warszawa 2001.

- *Nierównowaga płatnicza: Czy grozi nam kryzys walutowy?*, „Journal Master of Business Administration” 2000, nr 3, s. 8–13.
- *Euro and the Central and Eastern European Countries*, w: J. Kleer, A. Łukaszewicz (red.), *Euro and Its Impact on the Banking System in Central and Eastern Europe*, Friedrich Ebert Stiftung, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów, Warszawa 2000.
- *Bureaucracy and Economic Policy in Poland*, w: *Bureaucracy and Policy: A Comparative Perspective, Proceeding of the International Conference*, Korean Association of Public Administration, Seoul, Korea 1992.
- *Charakter współczesnej gospodarki światowej*, współautor: R. Kudliński, „Sprawy Międzynarodowe” 1991, nr 11, s. 7–18.
- *Polityka przystosowawcza w warunkach gospodarki mieszanej: problemy teoretyczne*, „Ekonomista” 1991, nr 4–5, s. 593–609.
- *Gospodarka światowa u schyłku XX w.*, współautor: R. Kudliński, w: *Pamięci Edwarda Lipińskiego: szkice ekonomiczne*, praca zbiorowa pod red. E. Domańskiej, PWE, Warszawa 1991.
- *Stany Zjednoczone starego kontynentu*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1989, nr 2, s. 102–108.
- *Why Poland Lost Its Creditworthiness*, w: P. Marer, W. Siwiński (red.), *Creditworthiness and Reform in Poland*, Indiana University Press, Bloomington 1988.
- *Co przyniósł gospodarce światowej rok 1986*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1988, nr 2, s. 133–139.
- *Gospodarka światowa u schyłku XX w.*, współautor: R. Kudliński, w: *Nasza kondycja i nasze perspektywy*, WNE UW, Warszawa 1988.
- *International Payments Imbalances in 1970s and 1980s*, współautor: R. Kudliński, WNE UW, Warszawa 1987.
- *Skandal na Wall Street*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1987, nr 6, s. 118–127.
- *Przygody etatyzmu*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1987, nr 5, s. 99–104.
- *Dolar*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1987, nr 4, s. 107–111.
- *Między Albanią a Hongkongiem*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1987, nr 3, s. 102–106.
- *Dokąd zmierza gospodarka światowa*, współautor: R. Kudliński, „Res Publica” 1987, nr 2, s. 95–100.
- *The World Economy and the National Economy*, współautor: R. Kudliński, „Economic Papers”, WNE UW, Warszawa 1987, s. 155–178.
- *Zmienne kursy walutowe w międzynarodowym systemie pieniężnym*, „Sprawy Międzynarodowe” 1985, nr 6, s. 77–90.
- *Układ sił w gospodarce światowej a międzynarodowe stosunki walutowe*, współautor: R. Kudliński, „Sprawy Międzynarodowe” 1983, nr 9, s. 71–84.
- *Coordination and Management of the World Economy*, współautor: R. Kudliński, w: *The International Essays for Business Decisions Makers*, t. 6, Dallas, Houston 1981.

- *The World Economy and the National Economy*, współautor: R. Kudliński, „Economica Polona” 1981, nr 4, s. 415–438.
- *Cechy i tendencje rozwoju gospodarki światowej*, współautor: R. Kudliński, „Sprawy Międzynarodowe” 1981, nr 6, s. 23–38.
- *The Evolution of Contemporary Structure of the World Economy*, współautor: R. Kudliński, w: *The International Essays for Business Decisions Makers*, t. 5, Dallas, Houston 1980.
- *Między centralizacją a otwarciem*, współautor: R. Kudliński, „Problemy Ekonomiczne”, marzec 1981.
- *Procesy integracyjne a sprzeczności współczesnej gospodarki światowej*, w: *Procesy międzynarodowej integracji EWG i RWPG*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1980.
- *Procesy międzynarodowej integracji w Europie*, „Sprawy Międzynarodowe” 1979, nr 10, s. 67–78.
- *Międzynarodowa wymiana wewnątrzgałęziowa – problemy teoretyczne oraz praktyka polskiego handlu zagranicznego*, „Gospodarka Planowa” 1980, nr 11, s. 543–547.

Jan Jakub Michałek

OSIĄGNIĘCIA ORGANIZACYJNE PROFESORA WŁODZIMIERZA SIWIŃSKIEGO W ZAKRESIE ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I NAUKI (SZKIC OSIĄGNIĘĆ)

Osiągnięcia organizacyjne profesora Włodzimierza Siwińskiego składają się na bardzo długą i imponującą listę, której zawartość wystarczałaby na „obdzielenie” życiorysów co najmniej kilku znakomitych uczonych i nauczycieli akademickich. Profesor Siwiński swoją karierę nauczyciela akademickiego, badacza i organizatora związał głównie z Uniwersytetem Warszawskim. Ukoronowaniem tej kariery było wybranie Go na Rektora tej uczelni w 1993 roku, gdzie sprawował tę funkcję przez dwie kolejne kadencje, do 1999 roku. Rektorzy Uniwersytetu Warszawskiego, tej największej i najznakomitszej polskiej uczelni, przechodzą do historii, a zwłaszcza tacy rektorzy, jak profesor Siwiński, który pełnił tę zaszczytną i trudną funkcję w sposób budzący powszechny podziw i szacunek. Dzięki Jego wielkiej wiedzy, talentowi organizacyjnemu i umiejętności współpracy z ludźmi, Uniwersytet Warszawski zanotował w tym okresie wiele sukcesów w różnych wymiarach funkcjonowania uczelni. Wydatnie wzrosła liczba studentów i doktorantów, nastąpiła intensyfikacja działalności badawczej na uczelni, poprawiła się jakość studiowania i, mimo dość trudnej sytuacji ekonomicznej w kraju (nie były jeszcze wtedy dostępne środki unijne), udało się zrealizować szereg przedsięwzięć inwestycyjnych, z których historyczne znaczenie miało wybudowanie nowej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego na Powiślu. Warto przypomnieć, że w 1993 roku, a więc na początku kadencji rektorskiej profesora Siwińskiego, rozpisano konkurs na projekt nowego gmachu BUW, a w 1999 roku nowa Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego została oddana do użytku. To właśnie Rektor Siwiński gościł w BUW papieża Jana Pawła II 11 czerwca 1999 roku. Historia BUW będzie więc na trwałe związana z nazwiskiem profesora Siwińskiego.

Dwie kadencje funkcji rektorskiej były zwieńczeniem kariery profesora Siwińskiego na UW, ale konieczne jest przypomnienie Jego wcześniejszych etapów i form zaangażowania organizacyjnego na tej uczelni. Włodzimierz Siwiński studiował na Wydziale Ekonomii Politycznej UW w latach 1956–1961; w 1968 roku otrzymał stopień doktora nauk ekonomicznych, w 1976 roku

stopień doktora habilitowanego, a w 1987 roku tytuł profesora nauk ekonomicznych. Od 1992 roku, aż do 2013 roku, był zatrudniony na UW na stanowisku profesora zwyczajnego. Przez wiele lat kierował Katedrą Makroekonomii i Teorii Handlu Zagranicznego Wydziału Nauk Ekonomicznych UW, najmłodszej katedry na tym Wydziale, gdzie pracuje wielu Jego wychowanków naukowych, należących do najbardziej w kraju utalentowanych, młodych ekonomistów, mogących już pochwalić się dużymi osiągnięciami badawczymi. Miał też bardzo duży wkład w unowocześnienie i wzbogacenie programów studiów na Wydziale Nauk Ekonomicznych UW.

Przez większość okresu zatrudnienia na UW, profesor Siwiński zaangażowany był w prace organizacyjne na uczelni i pełnił odpowiedzialne funkcje w skali Wydziału i Uniwersytetu. Już w 1974 roku, będąc jeszcze adiunktem, został wybrany zastępcą dyrektora Instytutu Nauk Ekonomicznych (Instytut wchodził w tamtym okresie w skład Wydziału Nauk Społecznych UW) i sprawował tę funkcję do 1977 roku. Niedługo później, ponieważ w 1979 roku, został prodziekanem Wydziału Nauk Ekonomicznych UW na kadencję 1979–1981. W 1987 roku zaczyna się „okres rektorski” w karierze zawodowej profesora Siwińskiego, który trwał 12 lat. Najpierw pełnił przez 6 lat (dwie kadencje) funkcję prorektora Uniwersytetu Warszawskiego, co niewątpliwie pozwoliło Mu dobrze przygotować się do zajęcia najważniejszego stanowiska w uczelnianej hierarchii, a więc JM Rektora. Profesor Siwiński, w trakcie swojego zatrudnienia na UW, pełnił funkcje organizacyjne w strukturze uczelni (dyrektora, prodziekana, prorektora i rektora) przez 21 lat. To rzadki i imponujący przypadek niezwykle zaangażowania organizacyjnego w rozwój jednej tylko instytucji akademickiej. Osiągnięcia, jakimi mógłby poszczycić się profesor Siwiński na wszystkich tych stanowiskach, wypełniłyby zapewne strony pokażnej książki. Być może ktoś taką książkę napisze, co wielu, w tym autor tej notatki, powitałoby z radością i zainteresowaniem.

Dla uzupełnienia obrazu wkładu organizacyjnego profesora Siwińskiego w funkcjonowanie UW należałoby wspomnieć o Jego zaangażowaniu w prace Senatu UW. Jest to, w sumie, piętnastoletni okres; najpierw jako prorektor i członek Senatu, później sześcioletni okres przewodniczenia pracom tego organu uczelni jako Rektor, a następnie, już po zakończeniu kadencji rektorskich, jako przedstawiciel samodzielnych pracowników naukowych w Senacie UW (1999–2002), kiedy przewodniczył dwóm komisjom uniwersyteckim.

Ważną sferą zaangażowania organizacyjnego profesora Siwińskiego była współpraca UW z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Szczególnym obszarem Jego zainteresowania i działań była współpraca z uczelniami amerykańskimi. Poprzez tę współpracę profesor Siwiński starał się zwiększyć wymianę naukową w zakresie badań i nauczania, a także wykorzystując niekwestionowane osiągnięcia uniwersytetów amerykańskich, podnieść standardy kształcenia akademickiego i badań naukowych w Polsce, a zwłaszcza na UW. Profesor Siwiński pełnił funkcję dyrektora Ośrodka Studiów Amerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1981–1984, w bardzo trudnym okresie